

Občianske združenie Tobiáš, Solivarská 60, Prešov 080 05

**OBSAHOVÁ ANALÝZA NÁRODNÝCH PROJEKTOV
ZAMERANÝCH NA PODPORU VZDELÁVANIA DETÍ
Z MRK**

kolektív autorov

Tento dokument bol vytvorený v rámci projektu “Zefektívnenie verejných politík s dopadom na predprimárne vzdelávanie sociálne znevýhodnených skupín”.

2019

Text neprešiel jazykovou ani grafickou úpravou.

2. OBSAHOVÁ ANALÝZA NÁRODNÝCH PROJEKTOV ZAMERANÝCH NA PODPORU VZDELÁVANIA DETÍ Z MRK

Obsahová analýza vychádza z obsahov a procesov:

- národných projektov:
 - *MRK I - Vzdelávaním pedagogických zamestnancov k inklúzii marginalizovaných rómskych komunít.*
 - *MRK II - Inkluzívny model vzdelávania na predprimárnom stupni školskej sústavy.*
 - *PRINED - Projekt inkluzívnej edukácie.*
 - *ŠOV - Škola otvorená všetkým.*
- z legislatívnych dokumentov a školskej legislatívy:
 - *Východiská pre integráciu marginalizovaných rómskych komunít na roky 2016-2020.*
 - *Pedagogicko-organizačné pokyny na školský rok 2018/2019 (ďalej len „POP“) boli schválené ministerkou školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky.*
 - *Zákon 317/2009 Z.z. o pedagogických zamestnancoch a odborných zamestnancoch 245/2008 Z.z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon) – novelizovaný 1.1.2018.*
 - *Zákon 245/2008 Z.z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon) – novelizovaný 2.1.2019.*
 - *Zákon 596/2003 Z.z. o štátnej správe v školstve a školskej samospráve – novelizovaný 1.1.2019.*
 - *Zákon 568/2009 Z.z. o celoživotnom vzdelávaní, v znení zákona č. 315/2012 Z. z. – novelizovaný 1.9.2015.*
- zo strategických dokumentov vzťahujúce sa k marginalizovaným rómskym komunitám/európska úroveň:

- *Správa o realizácii rámca EÚ pre vnútroštátne stratégie integrácie Rómov do roku 20153 z júna 2015.*
- *Rámec EÚ pre vnútroštátne stratégie integrácie Rómov do roku 2020.*
- *Odporúčanie Rady z 9. decembra 2013 o účinných opatreniach na integráciu Rómov v členských štátoch(2013/C 378/01).*
- zo strategických dokumentov vzťahujúce sa k marginalizovaným rómskym komunitám/národná úroveň:
 - *Programom vyhlásení Vlády SR na roky 2012-2016.*
 - *Stratégia Slovenskej republiky pre integráciu Rómov do roku 20208, ktorá bola schválená Uznesením vlády SR č. 1/2012 11. januára 2012.*
 - *Revidovaný národný akčný plán Dekády pre začleňovanie rómskej populácie 2005-2015 aktualizovaný na roky 2011-2015.*
- zo strategických dokumentov vzťahujúce sa k marginalizovaným rómskym komunitám/regionálna úroveň:
 - *Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja KSK 2016-2022.*

Zavádzanie princípov inkluzívneho vzdelávania predstavuje riadený proces zmeny vzdelávacej sústavy a neustále úsilie presadzovať nové hodnoty, ktoré rôznorodosť v spoločnosti a v školách vítajú pozitívne a z nej ťažia s cieľom podpory sociálnej kohézie a prekonávania všetkých foriem diskriminácie. Ľudskoprávny rozmer je neodmysliteľnou súčasťou rozpravy o zavádzaní princípov inkluzívneho vzdelávania, ktorej konečným cieľom je zlepšovať vzdelávacie príležitosti všetkých, venujúc mimoriadnu pozornosť marginalizovaným, vylučovaným, postihnutým alebo inak znevýhodňovaným. Nástrojom zmeny je demokratizácia procesov rozhodovania a komunikácie a teda spolupráca a tvorba partnerstiev na rôznych úrovniach.

Takáto snaha nutne znamená zmenu postojov a spôsobu fungovania kľúčových inštitúcií a preto vzdelávaciu politiku stavia pred náročnú a dlhodobú výzvu. Zavedenie princípov inklúzie znamená, že formovanie vedomostnej spoločnosti sa začne brať vážne.

Koncept inklúzie, ako ho poznáme v súčasnej podobe, sa začal intenzívnejšie rozvíjať v 90. rokoch minulého storočia. Predchádzali mu viaceré iniciatívy odborníkov, najmä z oblasti špeciálnej pedagogiky v USA a Kanade a severoeurópskych krajinách (v roku 1957 presadenie tzv. normalizačných teórií do právneho systému v Dánsku a v r. 1967 vo Švédsku). Tieto iniciatívy boli zamerané najmä na inklúziu detí s postihnutím v školách, išlo teda o inklúziu v oblasti edukácie.

Jedným z prelomových momentov na ceste k inklúzii bolo schválenie *The Salamanca Statement* na svetovej konferencii UNESCO v roku 1994. V deklarácii označili jeho autori pojem inkluzívne vzdelávanie ako vzdelávanie, ktoré dokáže vyhovieť (poňať do seba) všetkých. Dokument požaduje budovať inkluzívne školy ako inštitúcie, prijímajúce všetkých žiakov, akceptujúce ich rôznorodosť a reagujúce na ich potreby, v zmysle tézy „*school for all*“.

Dosiahnuté vzdelanie významným spôsobom formuje životy ľudí. Otvára cestu k uplatneniu sa na trhu práce, ovplyvňuje výber životného partnera, vedie k vyššej životnej úrovni a kvalite života. Z tohto dôvodu je problematika zabezpečenia spravodlivého prístupu ku kvalitnému vzdelávaniu pre všetkých v centre záujmu tvorcov vzdelávacej politiky vyspelých krajín.

Pozitívnym posunom smerom k uvedomovaniu si stavu a ďalších možností inkluzívneho vzdelávania na Slovensku bola medzinárodná konferencia *Predpoklady inkluzívneho vzdelávania na Slovensku*. Konala sa 8. novembra 2011 v Bratislave. Konferenciu zorganizoval Úrad vlády SR spoločne s mimovládnyimi organizáciami *Amnesty International Slovensko*, *Človek v tísni Slovensko* a *Inštitút pre dobre spravovanú spoločnosť*. Cieľom podujatia bolo tematizovanie podmienok pre zavedenie inkluzívneho vzdelávania a desegregácie v Slovenskej republike, výmena medzinárodných skúseností pri ich zavádzaní vo vybraných členských štátoch Európskej únie, zadefinovanie konceptu inkluzívneho vzdelávania z hľadiska ľudských práv a diskusia o zákaze všetkých foriem diskriminácie a segregácie, ktoré patria k základným princípom výchovy a vzdelávania, s osobitým zreteľom na vybrané cieľové skupiny, predovšetkým rómske deti, deti cudzincov, deti patriace k

národnostným menšinám, ako aj deti so zdravotným znevýhodnením a zo sociálne znevýhodneného prostredia.

Podujatie sa konalo pod záštitou podpredsedu vlády SR pre ľudské práva a národnostné menšiny Rudolfa Chmela. Ten vo svojom vystúpení uviedol, že: *„Inkluzívne vzdelávanie chápeme ako právo každého jednotlivca na prístup ku vzdelaniu čo najvyššieho stupňa a kvality, založenom na morálnych hodnotách, pri ktorom škola rešpektuje individuálne osobitosti človeka a osobitosti prameniace z jeho príslušnosti k určitej skupine, a výsledkom vzdelávania je jeho plnohodnotné začlenenie - teda inklúzia - do spoločenského, hospodárskeho a kultúrneho života“*. Hlavný prínos konferencie vnímame hlavne v tom, že ju organizovali štátna inštitúcia v spolupráci s tromi mimovládnyimi organizáciami a že poukázala na ľudskoprávny rozmer skúmanej problematiky a výrazne prispela k objasneniu pojmov integrácia a inklúzia.

Pretože, ak chceme hovoriť o inkluzívnom vzdelávaní, musí nám byť jasné, čo pod tým máme rozumieť. Pokúsme sa teda ujasniť si rozdiel obsahových významov pojmov integrácia a inklúzia. Kým obsah pojmu integrácia je úzko spätý s obsahom pojmu špeciálne výchovno-vzdelávacie potreby, v koncepte inklúzie, resp. inkluzívnej edukácie sa toto vymedzenie považuje za obmedzujúce a ako také vlastne nevyhovujúce. Inkluzívne vzdelávanie znamená úplne nový prístup k všetkým žiakom. Predstavuje nekončiace úsilie o nachádzanie individuálnych a systémových odpovedí na neustále meniacu sa diverzitu v spoločnosti a v školách. Inklúzia znamená nachádzať spôsoby, ako žiť s rôznorodosťou a ako čerpať z rôznorodosti. Tým sa vytvára predpoklad, že rôznorodosť bude vnímaná v spoločnosti priaznivejšie a bude prospešná pre podnietenie vzájomného pochopenia a učenie sa medzi deťmi, dospelými, ako aj zástupcami rôznych inštitúcií, ktoré majú uspokojovať potreby dieťaťa.

Inklúzia znamená prítomnosť, účasť a úspech všetkých žiakov. Prítomnosť poukazuje na miesto, kde sa dieťa vzdeláva a aká je návštevnosť výchovno-vzdelávacieho zariadenia. Účasť znamená kvalitu skúsenosti zúčastnených vo výchovno-vzdelávacom procese. Pre uchopenie tohto indikátora inklúzie je nutné brať do úvahy postoje dieťaťa a rodičov. Úspech

je spájaný s výstupmi vzdelávacieho procesu, ktoré presahujú rámec testovania vedomostí. Inklúzia zahŕňa osobitú pozornosť na tie cieľové skupiny, ktoré čelia ohrozeniu marginalizácii, exklúzii a dosahovaniu podpriemeru vo vzdelávaní. Takýto záber je výrazom presvedčenia o morálnej zodpovednosti inštitúcií. Tie by mali zabezpečiť komplexný monitoring ohrozených skupín, identifikáciu bariér a zabezpečenie potrebných krokov pre riešenie nepriaznivého stavu a zabezpečili prítomnosť, účasť a úspech všetkých detí vo vzdelávaní.

Na osobných stretnutiach s pedagógmi a hlavne s učiteľmi nás zaujíma, kedy oni považujú triedu za inkluzívnu. Najčastejšou odpoveďou je, že vtedy, ak sú v nej napr. rómski aj nerómski žiaci, Slováci a cudzinci. No nie je to celkom tak. Označenie inkluzívna trieda ani tak nesúvisí s tým, akí sú tam žiaci, ale s tým, ako sú žiaci triedy ako individuality v procese vzdelávania rešpektovaní. To znamená, že my môžeme hovoriť o inkluzívnej triede aj vtedy, ak je napríklad etnicky, jazykovo, či kultúrne vcelku homogénna. Ide totiž o to, do akej miery pedagógovia v edukačnom procese uplatňujú princípy individuálneho prístupu vzhľadom k potrebám konkrétnych žiakov.

Jednoducho povedané, už nám nejde len o žiakov, ktorých sme si zvykli označovať ako žiaci so špeciálne výchovno-vzdelávacími potrebami, ide o všetkých žiakov a všetkých zúčastnených edukačného procesu. Veľa žiakov totiž napriek svojej prítomnosti v škole, nie je do procesu učenia sa zapojených, resp. analogicky mnohí pedagogickí, odborní, či nepedagogickí zamestnanci nie sú zapojení do riadenia, života školy, školského zariadenia. Na celom procese inkluzívneho vzdelávania by sa teda mali spolupodieľať škola (jej klíma a kultúra), všetci pedagogickí a odborní zamestnanci, rodičia, podporné centrá špeciálnopedagogického poradenstva a terciárna sféra – neziskové organizácie a občianske združenia.

Paradoxne sa ale ukazuje, že na Slovensku problematika edukácie žiakov z marginalizovaných rómskych komúní priamo súvisí a významne ovplyvňuje prijímanie opatrení smerujúcich ku komplexnej reforme systému výchovy a vzdelávania. V edukačnej praxi je možné identifikovať množstvo procesov a opatrení smerom k spomínanej skupine

žiacov, ktoré môžeme označiť ako inkluzívne, resp. inkluzívnu edukáciu podporujúce. Ako významné považujeme opatrenia na národnej úrovni v podobe realizácie národných projektov:

- *Vzdelávaním pedagogických zamestnancov k inklúzii marginalizovaných rómskych komunít (2011 – 2015);*
- *Inkluzívny model vzdelávania na predprimárnom stupni školskej sústavy (2012 – 2015);*
- *Prined - Projekt inkluzívnej edukácie (2012 – 2015);*
- *Škola otvorená všetkým (2016 – 2019).*

Cieľmi projektov je zabezpečiť rovnaký prístup ku kvalitnému vzdelávaniu a zlepšiť výsledky a kompetencie detí a žiakov materských a základných škôl. Prvý zo štvorice projektov za začal realizovať v októbri 2011. Jeho hlavnými aktivitami bolo vzdelávanie pedagogických a odborných zamestnancov a vypracovanie a overovanie celodenného výchovného systému.

Výstupom posledného národného projektu „Škola otvorená všetkým“ je implementácia inkluzívneho modelu do pedagogickej praxe. Podstatou tohto modelu je právo každého dieťaťa a žiaka na kvalitné vzdelanie s dôrazom na búranie bariér, ktoré znemožňujú rovnocenný prístup k vzdelávaniu. K tomu má významnou mierou prispieť zapojenie predovšetkým pedagogických asistentov, ako i odborne pripravených pedagógov a profesionálnych odborníkov z oblasti psychológie, špeciálnej pedagogiky či sociálnej pedagogiky, ktorí vytvoria spoločné odborné tímy na podporu detí a žiakov, a takisto aj zapojenie rodičov. V rámci národného projektu sa plánuje podporiť viac ako 500 nových pracovných miest pedagogických asistentov a odborných zamestnancov v materských a základných školách.

Zdá sa, že až čas ukáže, či zasadenie semienka v podobe inkluzívnych modelov ako odporúčaných postupov pre zmenu školy prinesie očakávané výsledky. Transformácia

systemu výchovy a vzdelávania vyžaduje viac ako zvyšovanie zdrojov do školstva. Peniaze sa preinvestujú, pedagógovia a odborní zamestnanci vyvzdelávajú, pomôcky nakúpia, ale výsledky žiakov ostanú rovnaké. Máme obavy, že školstvo je oveľa zotrvačnejší systém, ako si mnoho ľudí pripúšťa a problémy s tým nemáme len my na Slovensku. Inkluzívne vzdelávanie nemá šancu byť realizované a uplatňované v praxi, pokiaľ nebude brané ako úplne nová perspektíva pre celé školstvo, ktorá musí byť zohľadnená vo všetkých jeho oblastiach.

Školu tvoria ľudia, ktorí sú bez ohľadu na rozdielnosti schopní oceňovať rozdielnosti, čo im umožňuje účinne a otvorene komunikovať a spolupracovať na dosiahnutí spoločných cieľov. Škola sa musí stať organizáciou, ktorá komunikáciou a spoluprácou so svojimi partnermi priamo napomáha zapájať do procesu učenia všetky deti a žiakov. Práca s nimi je úspešná len vtedy, ak je do nej zaangažovaná užšia i širšia lokálna komunita. Škola otvorená všetkým je multidisciplinárnym zariadením, kde kľúčovú rolu zohráva interdisciplinárny prístup pri odstraňovaní akýchkoľvek prekážok a bariér vo vyučovaní a v učení sa a podporuje zapojenie každého účastníka výchovno-vzdelávacieho procesu.

Práca s rómskymi deťmi a žiakmi z MRK je úspešná len vtedy, ak je do nej zaangažovaná užšia (pedagogickí, nepedagogickí a odborní zamestnanci i širšia lokálna komunita – rodičia, poradenské zariadenia, sociálni pracovníci, inštitúcie a organizácie zaoberajúce sa problémami rodín v sociálnom vylúčení, aktivační pracovníci z komunity a pod. Požiadavka mobilizácie všetkých relevantných subjektov otvára aj otázku zodpovednosti jednotlivých aktérov.

Ukazuje sa, že vytváranie inkluzívneho školského prostredia je veľmi náročný, dlhodobý a v podstate rozporuplný proces. Kým v posledných rokoch sa všetky štátne dokumenty, iniciatívy a projekty na deklaratívnej úrovni hlásia k politike inklúzie a inkluzívneho vzdelávania, v školskej realite sa situácia nevyvíja žiaducim tempom a deklarovaným smerom.

Systém nie je prispôsobený k tomu, že do procesu vzdelávania významne vstupuje nepriviligovaná skupina žiakov s nižšími kultúrnymi a symbolickými kompetenciami.

Prístup žiakov ku kvalitnému vzdelávaniu sťažuje skutočnosť, že v slovenskom vzdelávacom systéme sa „štandardne“ predpokladá, že žiak, ktorý nastupuje do školy, je pripravený na školskú disciplínu a disponuje určitými vedomosťami a zručnosťami, na ktoré pedagógovia nadviažu. Realita pedagogickej praxe je však odlišná.

Prehľbuje sa proces nielen sociálnej, ale s tým bezprostredne súvisiacej kultúrnej marginalizácie a izolácie žiakov z etnicky neslovenského prostredia. Ukazuje sa, že pedagogická prax dostatočne nerieši problém neexistujúcej zhody materinského jazyka a vyučovacieho jazyka. Sociálny a kultúrny svet, v ktorom sa formuje ich primárny habitus a jazykový kód nadobúda v niektorých prípadoch podobu až civilizačnej odlišnosti od školského štandardu. To vyvoláva na jednej strane nárast pedagogického pesimizmu v radoch ich pedagógov, na druhej strane vyvoláva snahu úniku týchto žiakov z cudzieho školského prostredia, kde musia robiť činnosti a správať sa spôsobom, ktorý im v intenciách ich doterajšej sociálnej a kultúrnej skúsenosti nedáva žiadny zmysel. Narastajúci pedagogický pesimizmus vedie k tomu, že aj pedagógovia vidia východisko skôr v represii, než v prevencii a otvorenosti.

Pokus o zmenu výučby slovenčiny pre deti, ktorých materinským jazykom nie je slovenčina, bol aj na septembrovej schôdzi Národnej rady SR v roku 2018. Prišla s ním nezaradená poslankyňa Zuzana Zimenová. Jej návrh však plénum nateraz neprerokovalo. Zimenová chce, aby školy mohli používať špecifické metodiky pri výučbe slovenského jazyka v prípade, ak ich navštevujú žiaci s iným materinským jazykom, ako je jazyk slovenský. Podľa poslankyne tradične uplatňovaný jednotný princíp vyučovania štátneho jazyka, bez ohľadu na materinský jazyk dieťaťa, neprináša požadované výsledky. Tieto deti nevedia dobre po slovensky.

Navrhovala, aby školy mohli používať špecifické metodiky pri výučbe slovenského jazyka v prípade, ak ich navštevujú žiaci s iným materinským jazykom, ako je jazyk slovenský. Špeciálny vzdelávací program na výučbu slovenského jazyka pre týchto žiakov mal byť podľa poslankyne súčasťou záväzného štátneho vzdelávacieho programu. Cieľom návrhu je umožniť v školách realizovať výučbu slovenského jazyka spôsobom odlišným od súčasných

zaužívaných pedagogických postupov a tým odstrániť diskriminujúcu jazykovú bariéru, na ktorú vo vzdelávaní narážajú žiaci hovoriaci iným materinským jazykom.

Podľa poslankyne tradične uplatňovaný jednotný princíp vyučovania štátneho jazyka, bez ohľadu na materinský jazyk dieťaťa, neprináša požadované výsledky. Tieto deti nevedia dobre po slovensky. Problém sa podľa Zimenovej netýka len maďarskej menšiny, ale aj ďalších registrovaných menšín a tiež detí cudzincov z krajín Európskej únie a mimo nej, ktoré žijú na Slovensku.

Slovenské výskumníčky a výskumníci z oblasti aplikovanej jazykovedy doručili poslankyni NR SR Zuzane Zimenovej (nez.) spoločné vyhlásenie, v ktorom vyzývajú k modernizácii výučby slovenčiny v prípade žiakov s iným materinským jazykom. Vo vyhlásení konštatujú, že pre deti, hovoriace inak ako po slovensky, nie sú vytvorené učebné zdroje (metodika, učebnica pod.), ktoré by im uľahčili v škole prekonať jazykovú bariéru. Vyhlásením deklarujú svoje stanovisko o nevyhnutnej potrebe napraviť tento stav a takisto svoju vôľu podieľať sa na uskutočnení tejto zmeny. Riešením je učiť tieto deti po slovensky z materiálov, vytvorených špeciálne pre výučbu slovenčiny ako cudzieho jazyka. Deti hovoriace po maďarsky, rusínsky, ale napríklad aj po čínsky, či rómskym nárečím, by sa tak mohli naučiť po slovensky rýchlejšie a efektívnejšie.

V prípade detí s odlišným materinským jazykom v sieti regionálneho školstva, teda detí, pre ktoré je slovenčina druhým, tretím či iným jazykom, je situácia odlišná, hoci z perspektívy predmetovej didaktiky ide o podobný problém. Rovnako ako v prípade jazykového vzdelávania dospelých aj vzdelávanie detí s iným materinským jazykom si vyžaduje špeciálny prístup. V domácej i svetovej lingvistike sa tento prístup opisuje termínmi slovenčina ako druhý či slovenčina ako cudzí jazyk, pričom ide o metodologickú terminológiu a prax založenú na dlhoročnom odbornom výskume, nie na kvalitatívnom či ideologickom hodnotení slovenčiny.

Žiaľ, táto perspektíva je v jazykovej príprave v Slovenskej republike dlhodobo podceňovaná

a ignorovaná, najlepšie ju ilustruje fakt, že dosiaľ nebola vydaná jediná učebnica slovenčiny rešpektujúca špeciálne metodiky pre deti s iným materinským jazykom (maďarským, rómskym či iným).

Odborníci v danej problematike prezentovali, že sú súčasťou verejného sektoru, a je preto ich spoločenskou povinnosťou upozorniť na príčiny a dôsledky ignorovania odbornosti vo vzdelávacej politike. Vo svojej praxi sa podieľajú na tom, k čomu sa zaväzuje aj štát: aby si každý občan Slovenskej republiky mohol osvojiť a používať štátny jazyk slovom aj písmom. Skutočnosť je však odlišná a domnievajú sa, že zmeny smerujúce k vytvoreniu rovnakých šancí pre všetkých nie je možné uskutočniť bez prizývania vedeckých a odborných pracovníkov do rozhodovacích procesov, ako to bolo doteraz. Týmto vyhlásením deklarujú svoje stanovisko o nevyhnutnej potrebe napraviť tento stav a takisto svoju vôľu podieľať sa na uskutočnení tejto zmeny.

Pretrvávajúce priepastné rozdiely medzi filozofiou verejnej politiky, akademických návrhov a reálnych riešení v praxi. Napriek akceptovaným záväzkom voči EÚ a bezzubému diskurzu, formálne školské politiky poriadne nepoznajú termíny „*inklúzia*“ a „*inkluzívne vzdelávanie*“ a ani jeho obsah a význam. Výsledkom zúženého chápania je, že je inklúzia chápaná ako dobrá stratégia, všeliek na rýchle (vy)riešenie problémov diverzity a nedostatočnej predstavy realizácie multikultúrnej výchovy. Takto formálne zavádzanie inklúzie bez hlbšieho skúmania východísk a dopadov má v konečnom dôsledku podobu „inklúzie pre inklúziu“.

Ďalší z problémov neinformovanosti a neporozumenia konceptu inklúzie spôsobuje, že väčšina škôl funguje v tradičnom modeli, ktorý je založený na vzdelávaní „bežných“ žiakov v hlavnom vzdelávacom prúde a oddelenom vzdelávaní všetkých, ktorí sa nezmestili do „normy“. Bez uvedomenia si toho, že „norma“ je len sociálny konštrukt s vyprázdneným obsahom, je takmer nemožné zmeniť systém vzdelávania v prospech inklúzie.

Pochopenie inklúzie a inkluzívneho vzdelávania však znamená presadzovanie nového spôsobu myslenia. Zavedenie inkluzívneho vzdelávania je proces, ktorého aplikácia do praxe vyžaduje mnoho úsilia a finančnej podpory štátu. Aj napriek kurikulárnej reforme

a proklamovanej snahe zo strany štátu, sa Slovenská republika zaraďuje medzi krajiny, ktoré vyčleňujú zo vzdelávacieho prúdu vysoké percento detí. Nedostatočne sa naplňa požiadavku štátneho vzdelávacieho programu, aby edukačná činnosť bola zameraná na to, aby škola a školské vzdelávanie fungovali ako spravodlivé systémy, kde majú všetci žiaci rovnakú príležitosť rozvíjať svoj potenciál.

Komplexné poňatie inklúzie vo vzdelávaní kladie náročné požiadavky na samotných tvorcov vzdelávacej politiky ohľadom zmeny rámca, štandardov a noriem vzdelávacej sústavy. Hoci je úloha pedagógov v procese inkluzívneho vzdelávania kľúčová, zodpovednosť nemôže byť ponechaná len na nich. Dôležitú úlohu pri zmenách vzdelávacieho systému zohrávajú štátne inštitúcie. Je žiaduce podnietiť komplexnú zmenu postojov jednotlivcov, ako i nastavenie novej kultúry vzdelávacích inštitúcií, ktoré budú otvorené na dialóg a interdisciplinárnu spoluprácu a sebareflexiu.

